

**Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан юридичного факультету

Наталія ВЕСЕЛОВСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

ФІЛОСОФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки	<u>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	<u>08 «Право»</u> (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	<u>081 «Право»</u> (код і найменування спеціальності)
освітньо-професійної програми	<u>«Право»</u> (назва освітньо-професійної програми)
тип дисципліни	<u>обов'язкова дисципліна загальної підготовки</u>

2023 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Ірина КОЗАКОВА

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою соціально-гуманітарних
дисциплін та іноземних мов
протокол № 1
від «30» серпня 2023 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Василь БАРАНІВСЬКИЙ

Укладач: *Книш Інна Василівна*, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов.

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: обов'язкова

Передумови вивчення навчальної дисципліни: вивчення навчальної дисципліни «Філософія» доцільне після оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями з логіки та критичного мислення; юридичної деонтології щодо розуміння аксіологічного виміру права, морально-етичних засад професії та формування гуманістичного світогляду; теорії держави і права та історії вчень про державу і право в частині філософсько-правових концепцій суверенітету, справедливості, легітимності та природного права, а також можливе після вивчення соціології, юридичної психології та інформаційного права щодо закономірностей функціонування суспільних систем, соціокультурної соціалізації індивіда, психології волі та етики інформаційної безпеки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є найбільш загальні закономірності розвитку природи, суспільства та людського мислення; система фундаментальних світоглядних та ціннісних орієнтирів людини; історичні етапи та провідні школи світової та вітчизняної філософської думки; онтологічні засади буття, гносеологічні проблеми пізнання та критерії істини; а також прагматичні виміри людської діяльності, філософська антропологія, соціальна філософія, етика, естетика та сучасні філософські концепції розвитку права і держави в епоху глобалізації та цифровізації.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться **120** годин (4 кредити ECTS).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія» є надання знань з філософії, що загалом надають можливості людині осмислити саму себе, навколишній світ, суспільну практику, джерела суспільного розвитку й адекватно спланувати своє майбутнє, позитивно переживати «перманентну» кризу особи та суспільства.

Основне завдання навчальної дисципліни «Філософія» – ознайомлення здобувачів із понятійно-категоріальним апаратом, структурою, функціями та історичною ретроспективою розвитку філософського знання; аналізування змісту фундаментальних праць, трактатів та інтелектуальної спадщини провідних мислителів світу та України; дослідження сутності світоглядних моделей, парадигм пізнання, законів діалектики та критеріїв істинності наукового знання; вивчення закономірностей взаємодії людини, суспільства і природи, а також філософських витоків ідей верховенства права та прав людини; а також відпрацювання навичок стратегічного й абстрактного мислення, ведення наукових дискусій, самостійного концептуального аналізу складних соціокультурних явищ та методологічного обґрунтування юридичних досліджень.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Філософія» забезпечує набуття:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
<i>І</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	10	2	4			4	10	1	1			8
Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	10	2	4			4	10	1	1			8
Тема 3. Людина і світ її буття	10	2	4			4	10	1	1			8
Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	10	2	4			4	12	1	1			10
Тема 5. Духовне життя суспільства	10	2	4			4	13	1	2			10
Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	10	2	4			4	13	1	2			10
Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	16	4	6			6	13	1	2			10
Тема 8. Діалектика і її альтернативи	14	4	4			6	13	1	2			10
Тема 9. Філософія права та національна ідея	16	4	6			6	13	1	2			10
Тема 10. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	14	4	4			6	13	1	2			10
Усього годин	120	28	44	0	0	48	120	10	16	0	0	94

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Філософія як форма суспільної свідомості. Проблема людини і світу в історії філософської думки. Людина і світ її буття. Історичні форми людської життєдіяльності. Духовне життя суспільства. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування. Пізнавальне відношення людини до дійсності. Діалектика і її альтернативи. Філософія права та національна ідея. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	2	1
2	Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	2	1
3	Тема 3. Людина і світ її буття	2	1
4	Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	2	1
5	Тема 5. Духовне життя суспільства	2	1
6	Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	2	1
7	Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	4	1
8	Тема 8. Діалектика і її альтернативи	4	1
9	Тема 9. Філософія права та національна ідея	4	1
10	Тема 10. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	4	1
Усього годин		28	10

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	4	1
2	Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	4	1
3	Тема 3. Людина і світ її буття	4	1
4	Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	4	1
5	Тема 5. Духовне життя суспільства	4	2
6	Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	4	2
7	Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	6	2
8	Тема 8. Діалектика і її альтернативи	4	2
9	Тема 9. Філософія права та національна ідея	6	2
10	Тема 10. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	4	2
Усього годин		44	16

8. План семінарських занять

Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості

Мета: з'ясувати специфіку філософії як особливої духовно-практичної форми суспільної свідомості, визначити її структуру, функції та місце в системі світогляду людства.

Питання для обговорення:

1. Чим філософський світогляд відрізняється від міфологічного та релігійного?
2. Як співвідносяться між собою поняття «філософія» та «наука»?
3. У чому полягає сутність та практичне значення світоглядної та методологічної функцій філософії?
4. Як філософія як форма суспільної свідомості реагує на історичні виклики та кризи людства?
5. Що становить зміст основного питання філософії та які його дві сторони?

Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки

Мета: простежити історичну еволюцію філософських підходів до розуміння взаємовідносин людини і Всесвіту від Античності до сучасності.

Питання для обговорення:

1. Як змінювалося розуміння космоцентризму Античності та теоцентризму Середньовіччя у контексті місця людини у світі?
2. У чому полягає сутність антропоцентризму та гуманізму епохи Відродження?
3. Як раціоналізм та емпіризм Нового часу трансформували уявлення про суб'єкт-об'єктні відносини людини і природи?
4. Який внесок у розуміння активності людського духу зробила німецька класична філософія?
5. Як неklasична філософія XX сторіччя (зокрема екзистенціалізм) змінила акценти у дослідженні людського існування?

Тема 3. Людина і світ її буття

Мета: проаналізувати онтологічні засади людського існування, сутність категорії «буття» та специфіку просторово-часових характеристик людського світу.

Питання для обговорення:

1. Який філософський зміст вкладається в категорії «буття», «небуття» та «матерія»?
2. У чому полягає специфіка людського буття порівняно з буттям природи?
3. Як філософія тлумачить поняття «простір» і «час» у контексті людської життєдіяльності?
4. Що таке «друга природа» (культура) і як вона формує життєвий світ людини?
5. У чому виражається онтологічна сутність віртуальної реальності як нового простору людського буття?

Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності

Мета: дослідити філософські підходи до аналізу розвитку суспільства, еволюцію соціальних інститутів та історичні типи людської взаємодії.

Питання для обговорення:

1. Які існують основні філософські концепції історичного розвитку (лінійна, циклічна, спіральна)?
2. Як співвідносяться формаційний та цивілізаційний підходи до типізації людської історії?
3. У чому полягає сутність праці (практики) як фундаментального способу людського самоздійснення?
4. Які особливості мають аграрна, індустріальна та постіндустріальна (інформаційна) форми життєдіяльності?
5. Як процеси глобалізації змінюють традиційні форми людського співжиття та національної ідентичності?

Тема 5. Духовне життя суспільства

Мета: з'ясувати структуру та динаміку духовного життя суспільства, природу суспільної свідомості та механізми функціонування духовних цінностей.

Питання для обговорення:

1. Що таке духовне життя суспільства та з яких компонентів воно складається?
2. Як співвідносяться між собою суспільне буття та суспільна свідомість?
3. Які особливості притаманні буденній (суспільна психологія) і теоретичній (ідеологія) свідомості?
4. Які функції виконують мораль, мистецтво та право у структурі духовного життя суспільства?
5. Як масова культура та сучасні медіа впливають на трансформацію духовності суспільства?

Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування

Мета: дослідити архітектуру індивідуального духовного світу особистості, природу самосвідомості та етапи формування ціннісних орієнтацій.

Питання для обговорення:

1. З яких елементів складається духовний світ особистості та що є його ядром?
2. Яку роль відіграє самосвідомість та рефлексія у становленні індивідуальної духовності?
3. Як співвідносяться раціональне, емоційне та підсвідоме у внутрішньому світі людини?
4. Які чинники визначають логіку формування моральних та естетичних цінностей особи?
5. У чому виражається криза духовності особистості у сучасному техногенному суспільстві?

Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності

Мета: проаналізувати гносеологічні аспекти людського буття, структуру пізнавального процесу, форми знання та критерії істини.

Питання для обговорення:

1. Чи можливо повністю пізнати світ і які позиції займають агностицизм, скептицизм та гносеологічний оптимізм?
2. Як взаємодіють чуттєвий та раціональний рівні пізнання дійсності?
3. У чому полягає сутність та критерії наукового пізнання порівняно з позанауковим знанням?
4. Що таке філософська категорія «істина» та які її властивості (об'єктивність, абсолютність, відносність)?
5. Яка роль практики, логіки та досвіду як критеріїв перевірки істинності знання?

Тема 8. Діалектика і її альтернативи

Мета: опанувати діалектику як загальну теорію розвитку та метод мислення, а також розглянути альтернативні метафізичні та догматичні концепції розвитку.

Питання для обговорення:

1. Що таке діалектика, які її основні історичні форми (антична, ідеалістична, матеріалістична)?
2. Який зміст вкладається у базові закони діалектики (закон єдності й боротьби протилежностей тощо)?
3. Чим метафізичний спосіб мислення відрізняється від діалектичного?
4. Як догматизм та релятивізм виступають альтернативами науковій діалектиці?
5. Як сучасна синергетика (теорія самоорганізації) доповнює класичні діалектичні уявлення про розвиток?

Тема 9. Філософія права та національна ідея

Мета: фундаментальне осмислення права як об'єкта філософської рефлексії, генезису української національної ідеї, засад дискусії між школами природного та позитивного права, а також правового ідеалізму.

Питання для обговорення:

1. Як будується методологічний підхід до розуміння права як специфічного об'єкта самостійного філософського аналізу?

2. Які етапи та ідеологічні трансформації пройшла філософія української ідеї від Кирило-Мефодіївців до Д. Донцова?

3. Які концептуальні засади визначають філософську дискусію між школами природного права та юридичного позитивізму крізь віки?

4. У чому полягає філософська сутність та правове значення концепції правового ідеалізму Б. Кістяківського?

5. Яке місце посідають правосвідомість і правова культура в загальній системі та структурі національного буття народу?

Тема 10. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя

Мета: узагальнити світоглядно-гуманістичний потенціал філософії у вирішенні екзистенційних проблем людини, пошуку життєвих орієнтирів та сенсу буття.

Питання для обговорення:

1. Чому питання про сенс життя належить до розряду «вічних» філософських проблем?

2. Як філософія допомагає особистості подолати екзистенційні кризи (самотність, страх, абсурд існування)?

3. У чому полягає різниця між оптимістичним, песимістичним та прагматичним поглядами на цілі людського життя?

4. Як філософське мислення сприяє формуванню особистої свободи та моральної відповідальності людини перед світом?

5. Яке значення має філософська культура для формування стратегічного мислення та професійного успіху майбутнього фахівця?

9. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

10. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

11. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як форма суспільної свідомості	4	8
2	Тема 2. Проблема людини і світу в історії філософської думки	4	8
3	Тема 3. Людина і світ її буття	4	8
4	Тема 4. Історичні форми людської життєдіяльності	4	10
5	Тема 5. Духовне життя суспільства	4	10
6	Тема 6. Духовний світ особи, його структура, логіка становлення і функціонування	4	10
7	Тема 7. Пізнавальне відношення людини до дійсності	6	10
8	Тема 8. Діалектика і її альтернативи	6	10
9	Тема 9. Філософія права та національна ідея	6	10
10	Тема 10. Роль філософії у визначенні людиною свого місця у світі, усвідомлення цілей і сенсу життя	6	10
Усього годин		48	94

12. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за якої здобувач вищої освіти опановує навчальну дисципліну в час, вільний від навчальних занять, під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Метою самостійної роботи з дисципліни «Філософія» є засвоєння у повному обсязі навчальної програми, розвиток компетентностей, формування здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно опановувати теоретичні й прикладні знання, що спрямовані на поглиблене опрацювання світоглядних та методологічних засад буття, пізнання та людської діяльності, аналіз еволюції класичних та сучасних філософських доктрин, дослідження інтелектуальної спадщини провідних вітчизняних мислителів, критичне переосмислення аксіологічних і деонтологічних вимірів права, а також дотримання принципів академічної доброчесності й превентивних механізмів запобігання плагіату.

Самостійна робота здійснюється у формі: виконання домашніх завдань; підготовки аналітичних доповідей, есе та рефератів з обов'язковим дотриманням стандартів академічної доброчесності; роботи з філософськими першоджерелами, трактатами, історико-культурними пам'ятками та працями класиків світової й української думки; доопрацювання матеріалів лекцій шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання теоретичної бази; роботи з глобальними інформаційними мережами, електронними бібліотеками, цифровими архівами та науковими періодичними виданнями; опрацювання додаткової фахової літератури; складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення, а також практичного вирішення філософсько-методологічних задач (кейсів) щодо герменевтичного аналізу текстів, порівняння гносеологічних парадигм, ідентифікації ціннісних конфліктів у юридичній деонтології та оцінювання світоглядних ризиків глобальних цивілізаційних процесів.

Всі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які студенти мають виконувати обов'язково впродовж вивчення дисципліни. Вибіркові включають альтернативні завдання, серед яких здобувач на власний розсуд обирає конкретні завдання з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

Нижче подано варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів денної форми навчання, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно виконати один з таких варіантів:

Варіант 1.

Здійсніть порівняльно-філософський аналіз міфологічного, релігійного та філософського світоглядів, виокремивши специфіку філософії як особливої форми суспільної свідомості.

Варіант 2.

Підготуйте аналітичну доповідь про історичну еволюцію проблеми людини і світу, детально описавши перехід від космоцентризму Античності до теоцентризму Середньовіччя та антропоцентризму епохи Відродження.

Варіант 3.

Проаналізуйте онтологічну структуру людського буття, розкривши сутність понять «простір», «час», «буття» та специфіку формування «другої природи» (культури).

Варіант 4.

Розробіть теоретичний реферат про історичні форми людської життєдіяльності, спираючись на порівняння формаційного та цивілізаційного підходів до типізації суспільного розвитку.

Варіант 5.

Дослідіть архітектоніку духовного життя суспільства та визначте специфіку співвідношення між суспільним буттям, суспільною психологією та політико-правовою ідеологією.

Варіант 6.

Складіть структурований конспект щодо внутрішнього духовного світу особистості, відобразивши логіку взаємодії раціонального, емоційного та несвідомого рівнів психіки.

Варіант 7.

Сформулюйте гносеологічний висновок щодо пізнавального відношення людини до дійсності, розкривши сутність філософської категорії «істина» (її об'єктивність, абсолютність та відносність).

Варіант 8.

Обґрунтуйте методологічні відмінності між діалектичним та метафізичним способами мислення, залучивши базові закони діалектики як загальної теорії розвитку.

Варіант 9.

З'ясуйте екзистенційну роль філософії у виборі людиною життєвих орієнтирів, подоланні криз існування (самотності, абсурду) та усвідомленні сенсу буття.

Варіант 10.

Окресліть предметне поле філософії права як методологічного фундаменту юриспруденції, простеживши еволюцію ідей природного права та правового позитивізму в історії думки.

Варіанти контрольної роботи (для заочної форми здобуття освіти)

Нижче подано варіанти завдань для контрольної роботи, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно обрати варіант та виконати наведені завдання. Вимоги до контрольної роботи: 8–12 сторінок тексту (*шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1*). Слід опрацювати щонайменше 10–12 джерел. Використання сучасних наукових праць обов'язкове. Дотримання принципів академічної доброчесності – засадничий принцип навчання. Здійснюйте коректне цитування використаних джерел. Заборонено плагіат: текст має бути оригінальним, з власним аналітичним та методологічним осмисленням. Максимальна кількість балів за виконану контрольну роботу 50 балів.

Варіант 1

Розкрийте структуру філософського знання та сутність основного питання філософії.

Охарактеризуйте світоглядну та методологічну функції філософії у системі наукового пізнання.

Варіант 2

Проаналізуйте раціоналізм та емпіризм Нового часу як філософські концепції суб'єкт-об'єктних відносин.

Висвітліть внесок німецької класичної філософії та некласичної думки XX століття у розв'язання проблеми людського існування.

Варіант 3

Дослідіть філософський зміст категорій «буття» та «небуття» у контексті онтології людського існування.

Обґрунтуйте сутність та загрози віртуальної реальності як нового виміру сучасного людського буття.

Варіант 4

Визначте філософську сутність праці (практики) як головного способу людського самоздійснення в історії.

Класифікуйте особливості аграрного, індустріального та інформаційного суспільств за типом людської взаємодії.

Варіант 5

З'ясуйте діалектику взаємодії суспільного буття та суспільної свідомості у філософських концепціях.

Окресліть специфіку функціонування моралі, мистецтва та права як форм суспільної свідомості.

Варіант 6

Охарактеризуйте роль самосвідомості та рефлексії у процесі становлення індивідуального духовного світу людини.

Прокоментуйте чинники виникнення кризи духовності особистості в умовах сучасного техногенного розвитку.

Варіант 7

Сформулюйте сутнісні відмінності між гносеологічним оптимізмом, агностицизмом та скептицизмом.

Порівняйте форми чуттєвого та раціонального рівнів пізнання, вказавши на роль практики як критерію істини.

Варіант 8

Деталізуйте історичні форми діалектики та специфіку прояву закону єдності й боротьби протилежностей.

Поясніть сутність догматизму, релятивізму та софістики як альтернатив наукового діалектичного мислення.

Варіант 9

Оцініть гуманістичний потенціал філософії у подоланні особистістю екзистенційних криз та пошуку сенсу життя.

Обговоріть значення філософської культури мислення для формування професійної стратегії майбутнього фахівця.

Варіант 10

Простежте зародження та розвиток філософсько-правових ідей від класичної Античності до доби Просвітництва.

Складіть порівняльну характеристику доктрини природного права (*jus naturale*) та юридичного позитивізму (*jus positivum*).

13. Питання для підготовки до підсумкового контролю (екзамен)

1. Чим філософський світогляд відрізняється від міфологічного та релігійного?
2. Які основні функції виконує філософія у системі наукового знання?
3. У чому полягає сутність та структура основного питання філософії?
4. Як еволюціонувало розуміння людини у філософії Античності та Середньовіччя?
5. У чому полягає сутність антропоцентризму та гуманізму епохи Відродження?
6. Чим відрізняються позиції раціоналізму та емпіризму Нового часу в теорії пізнання?
7. Який внесок у розуміння людського духу зробила німецька класична філософія?
8. Як некласична філософія XX сторіччя змінила погляд на людину?
9. Що таке філософська категорія «буття» та чим вона відрізняється від «небуття»?
10. У чому полягає специфіка людського буття порівняно з буттям природи?
11. Як філософія тлумачить поняття простору і часу в контексті життя людини?
12. Що таке «друга природа» (культура) та яка її роль у бутті людини?
13. Як співвідносяться формаційний та цивілізаційний підходи до аналізу історії?
14. У чому полягає сутність праці як фундаментального способу розвитку суспільства?
15. Які особливості мають аграрна, індустріальна та інформаційна форми життєдіяльності?
16. Як процеси глобалізації змінюють форми людського співжиття та ідентичності?
17. Що таке духовне життя суспільства та з яких компонентів воно складається?
18. Як взаємодіють між собою категорії «суспільне буття» та «суспільна свідомість»?
19. З яких елементів складається архітектоніка індивідуального духовного світу особи?
20. Яку роль відіграють самосвідомість та рефлексія у становленні людини?
21. У чому виражається криза духовності особистості у сучасному техногенному світі?
22. Чим відрізняються позиції агностицизму, скептицизму та гносеологічного оптимізму?
23. Як взаємодіють чуттєвий та раціональний рівні пізнання дійсності?
24. Що таке «істина» у філософії та які її основні властивості?
25. Яка роль відведена практиці та досвіду як критеріям перевірки істинності знань?
26. Що таке діалектика та які її основні історичні форми?
27. Чим метафізичний спосіб мислення відрізняється від діалектичного?
28. Чому питання про сенс життя належить до «вічних» філософських проблем?
29. Що є предметом вивчення філософії права та яке її значення для юриспруденції?
30. Чим концепція природного права відрізняється від юридичного позитивізму?

14. Методи навчання

Методи навчання на лекціях: вербальний метод (лекція, дискусія тощо); методи візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші); робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо).

Методи навчання на практичних, семінарських заняттях: вербальний метод (дискусія, співбесіда тощо); метод візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші); робота з навчально-методичною літературою (рецензування, підготовка реферату, есе, доповіді тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); кейс-метод (вирішення ситуацій, розв'язання завдань тощо); практичний, пошуковий метод.

15. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Філософія» використовуються такі методи оцінювання:

для поточного контролю: у вигляді усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, написання есе (рефератів), контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти); самостійна робота, неформальна освіта (онлайн-курси та платформи) тощо.

для підсумкового контролю: проведення підсумкового контролю (усна та/або письмова відповідь, тестування тощо).

16. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення екзамену.

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Філософія» є підсумковий контроль – екзамен.

17. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Для оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються контрольні заходи у формі поточного та підсумкового контролю знань відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни. Оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти для дисципліни «Філософія» відбувається за такими рекомендованими балами:

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти	Кількість балів (від – до)
Аудиторна робота	
Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач тощо	1-5
Тестування	1-5
Ділова гра, практичний кейс тощо	1-10
Інші види аудиторної роботи*	
Самостійна робота	
Реферат, есе тощо	1-10
Інші види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо); написання наукової статті, участь у	1-10

конкурсах студентських робіт тощо)	
Інші види самостійної роботи*	
Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумковий контроль

Максимальна кількість балів за екзамен з дисципліни «Філософія» складає **40 балів**.

Для визначення ступеня засвоєння навчальної дисципліни та контрольного оцінювання знань здобувачів вищої освіти за підсумковим контролем застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка переводиться у національну систему оцінювання і шкалу ECTS згідно з таблицею:

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену курсової роботи (проекту), практики	для заліку (диференційованого заліку)
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
64-74	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

18. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60											Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Самостійна робота		
5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	10 балів	40 балів	100 балів

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50 балів	10 балів	40 балів	100 балів

19. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Філософія» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

20. Рекомендована література

1. Губерський Л. Філософія. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Харків: Фоліо, 2018. – 622 с
2. Основи філософії / С. Симоненко, О. Сулим, М. Шмигіль, Н. Щубелка, Ю. Юшкевич, Л. Сандюк. Під редакцією М. Шмигіль. – К.: Вид-во: Центр навч. літ-ри, 2019. – 412 с
3. Філософія: Підручн. / О.Л. Воронюк. – 3-є вид., переробл. та допов. – К.: ВСВ "Медицина", 2018. – 216 с.
4. Філософія. Підручн. / І. Бичко, В. Табачковський, А. Бичко, В. Ярошовець. – К.: Видво: Центр навч. літ-ри, 2019. – 648 с.
5. Філософія, логіка, філософія освіти. Кредитно-модульний курс / Під ред. Л. Мозговий, Р. Додонов. – К.: Вид-во Центр навч. літ-ри, 2019. – 512 с.
6. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О. В. Рябініної, Л. І. Юрченко. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – с.286
7. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищю. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.